

Nagybányai Hírlap

TÁRSADALMI, SZÉPIRODALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Nagybányavidéki Osztályának és a Nagybányai Ipartestületnek Hivatalos Közlönye.

Előfizetési árak: Egész évre 6 korona, félévre 3 korona
negyedévre 1.50 korona; egy szám ára 20 fillér.

Megjelenik minden kedden 8-12 oldal terjedelemben.

Felelős szerkesztő-tulajdonos:

Dr. AJTAI NAGY GÁBOR.

Lapkiadó

Hermes könyvnyomda Nagybányán.

Szerkesztőség: Hunyady János-u. 14. sz., hová a lapközlemények küldendők

Kiadóhivatal: „Hermes” könyvnyomda Nagybányán, Dégenfeld-házban
a cinterem felől, hol az előfizetéseket és hirdetések felveszik.

Derüre boru,

borura derü. Ez a régi magyar arany igazság a most dúló világháboruban nálunk is bekövetkezett.

Nagy szomorúság ért bennünket, mikor drága hazánk északi részét meglepték az oroszok. S egészen lesújtva éreztük magunkat amikor Przemysl elesett. Annál nagyobb volt az örömük mikor a történelmi nevezetességű gorlicei áttörés megtörtént s százezer számra fogdostuk, pusztítottuk a galád ellenséget s vettük vissza napról napra az elveszített városainkat.

Ezután a derü után ismét boru következett a csernovici áttörés bekövetkeztével, mely alkalommal nem csak területünk, hanem dicső hadseregünk is jelentékeny veszteséget szenvedett.

Egy baj nem jár magában mondja a példabeszéd. Jött ennél még egy érzékenyebb, amely nem csak a Kárpátoktól az Adriáig, de szövetségeseinknél is mély benyomást keltett. Ez volt a román betörés.

Reánk magyarokra ez végtelenül lesújtólag hatott, mert egy általán nem voltunk reá elkészülve, amennyiben az ocsmány ellenség állandóan csak azt hangoztatta, s egyes cselekedeteivel csak azt igyekezett bizonyítani, hogy mind végig semleges marad. Ezért maradtak határaink, szorosaink, megerősítetlenül, melyeken a hitvány, rabló népség titkon, éjjel, orozva betörhetett, s vehette birtokába gyönyörű városainkat és virágzó falvainkat.

Hazánknak minden szülőtte nemzeti ségre való tekintet nélkül mélyen levolt sujtva s az általános részvét a szerencsétlen pillanattól fogva állandóan a megrohant véreink felé koncentráldott. Azonnal megindultak a jótékonyági és felsegitő akciók, gyűltek a fillérek s a koronák, hogy a nagy szerencsétlenséget ért véreink helyzete elviselhetővé tétessék.

Erre a mélységes fájdalomra, erre a nagy borura, jóságos Istenünknek kegyelméből ismét bekövetkezett a derü. Ma már nagy a mi örömünk, mert hazánknak szent földjén ellenséges román katona nincs! Dicső hadseregünk, hűséges szövetségeseink vállalva, mint a gyalázatos kutyát verték ki az ocsmány ellenséget hazánk gyöngyének, a gyönyörű Erdélynek földjéről.

Nincs kizárva tehát, hogy a jelenlegi derü után ismét nem fog-e következni egy másik boru, de mint látjuk — amint nincsen öröm bánat nélkül úgy derü sincsen boru nélkül. A reánk mért csapást, küzdelmet és nyomorúságot tehát megadással kell elviselnünk mert mindnyájan vegyük figyelembe, hogy ez a nagy világháboru nem egyéb más, mint az emberiségnek egy olyan általános boruja, amely után okvetlenül csak a derü: a szent béke következhetik.

A vértetü és filloxera.

E két legveszedelmesebb ellenség minket, — mint messze földön híres gyümölcsstermelőket, — igen érdekel. Ennek alapján — kiindulva a nyár folyamán felmerült sajnálatos veresvizi esetből is, — időszerűnek tartjuk közölni a m. kir. Rovartani Állomán főnökének: — — — — a „Borászati Lapok”-ban megjelent igen érdekes és tanulságos cikkét, mely a következő:

A B. L. 36. száma (1916. szept. 3. 383. o.) közöl egy kis hirt, amely szerint Rákosliget előjárósága vértetüirtás címén a vértetves almafákat egyszerűen kivágatta. Az úgy látszik csak hallomáson alapuló hír szerint az illető község „tanácsa” elrendelte, „hogy minden (?) almafát ki kell irtani, különben az előjáróság vágatja ki s akkor pedig drága multság lesz az almafa tulajdonosainak”.

Kényes dolog, hogy e kérdéssel, amely első sorban kertgazdasági kérdés, a Borászati Lapok-ban foglalkozzam behatóbban, de e lapok szerkesztősége, noha elég közölni való anyaga telik a szőlőgazdaságból, többször engedett teret a rokon foglalkozásnak és én egyrészt ezen a címen, azután, miként meglátjuk a szőlőgazdaság terén érvényesülő felfogásnál fogva is s végezetül még azért is óhajtanék e kérdéssel itt foglalkozni, mert a fenti hír felvetője közvetlenül is felhívja e kérdésre a figyelmemet.

Arról van szó tulajdonképen, hogy lehet-e a vértetüt baltával irtani, azaz, hogy az efféle eljárásnak meglesz-e az óhajtott haszna? Kiirtjuk-e leirt módon a vértetüt annyira, hogy azután ismét haszonnal folytatható lesz az almatermesztés?

A felvetett kérdés igen egyszerűnek látszik, pedig valójában igen — furcsa!

Hogy a rákosligeti előjáróságot micsoda indító ok vezette rendelkezésében, nem tudom. Hiszen nem is tudom, hogy vajjon csakugyan így rendelkezett-e, miként a hír közvetítője közli. Tegyük fel azonban, hogy csakugyan így rendelkezett. Ebben az esetben az vagy jóhiszeműségből, vagy tájékozatlanságból eredhet. Jóhiszeműség lehet a forrása akkor, ha az illető előjáróság azért határozta el magát e drákói eljárásra, mert azt hiszi, hogy ezzel az almafa-kiirtással segít a vértetü-

bajon, mert ha nincs almafa, nincsen vértetü. Ebben az esetben az előjáróság jóakarata ellenére nem tekintett messze: igaz, hogy nincsen vértetü, de almafa nélkül nincsen almatermés sem! Ez pedig nem megoldása, hanem agyonütése a kérdésnek.

Ez a jóhiszemű eljárás tehát nem oldható meg. Pedig ebből a jóhiszeműségből fakad, sajnos, az a felfogás, amely a vértetüirtás dolgában az egész vonalon majdnem általános, tekintsük akár a rendelkező hatóságot, akár az irtást végrehajtó tulajdonost magát.

De oka lehet az efféle rendelkezésnek a tájékozatlanság, ha t. i. a rendelkező, vagy az irtást végző nem is gondol előre arra, hogy az irtásnak mi lesz a vége? Lesz-e eredménye s vajjon nem bánja-e meg utólag?

Nemcsak almafairtó hatóság van, hanem van gyümölcsfairtó gazda is. Még nincsen 6—8 éve, hogy amikor Fejér vármegyében a helyi hatóság kurtábbra fogta a hernyóirtást s akkor az egyik gazda azzal a kifogással akart kibujni a szigorú rendelkezés alól, hogy hernyófészkes fáit inkább kivágatta, mintsem hogy a rongyos hernyó miatt — szekálja a kisbiró, vagy, hogy a hernyó miatt még költekezzék is! Ki is vágta a szilvafáit és csak a következő évben nyílt ki a szeme, hogy a hirtelen harag rossz tanácsadója volt, mert véletlenül jó szilvaterméses esztendő volt!

Ámde a sorban van még egy harmadik tényező, a szakemberek véleménye s a tőlük eredő tanács, amelyen azután elindul a másik kettő, a rendelkező hatóság s a rendelkezést végrehajtó gazda-tulajdonos. Hibás és bizony tájékozatlanságból ered olykor a szakember tanácsa is!

Hogy e tekintetben hányadán vagyunk, arra sok példa van, de legjobb és legtanulságosabb a filloxera eset.

Mikor e rovar Európában felbukkant, általános volt a jelszó, hogy kiirtása végett ki kell irtani a vele fertőzött szőlőt is. Irtotta is azt Franciaország, irtotta Németország s irtottuk (Pancsován) eleinte jó magunk is s irtotta negyediknek Svájc is. Elsőnek hagyta abba a szőlőirtást Franciaország, másodiknak mi, harmadiknak Svácz, holott Németország még most is épen úgy irtja, mint kezdetben, noha az irtás mikéntjében van különbség a kezdetbeli és a mostani eljárás között. Az olasz népről hallgatok; irtotta és irtja ez a filloxerát most is, de hát az irtásában nyilvánuló gondolat csak olyan ravaszság, mint amilyen ravasz egyéb tette. Emlékszem, hogy talán 1900-ban, vagy 1901-ben olvastam az olaszok egyik jelentésében, hogy ők Puglia-nak (Apulia) egyik községe határában épen félméternyi mélységben s épen egy filloxerát találtak. Ezt, valamint körülötte a megfelelő számú szőlőtőkét kiirtva, úgy vették az irtást, hogy az a legkitünőbbben sikerült! Ez 1901-ben volt! Most, 1915—1916-ban a pugliai szőlő talán épen emiatt az egy filloxera miatt, amely a szőlőtökén épen félméternyi mélységben lappangott, jajdul fel halálos kiáltással! Ne feledjük, hogy a pugliai szőlőről van szó, amelynek javarészét a taliánok épen

azokban az időkben telepítették, amikor a korlálatlanul terjeszkedő filloxera miatt nagy válságban volt a hegyi szőlőnk is. Abban az időben sem a homokban filloxerától való mentességét, sem az amerikai fajtáknak, meg a gyéritésnek biztonságát hosszú évek tapasztalata még nem igazolta. A talián nép akkora a hírhedt behozatali borklauzula védelme alatt nemcsak elárasztotta Ausztrián kívül hazánkat is olcsó borral, hanem épen a fogyasztók izlését és szükségletét tartva szemé előtt, balga fejfel irtani kezdte Apulia évszázados olajfáit és területükön, valamint a rozstermő síkságot is fehér szőlőfajtákkal óriási mértékben betelepítette. A most, 20—25 év múlva a „vigneti nostri bellissime“, mint amiként az olaszok eme új telepítésekre büszkén rámutattak, bizonyára annak a filloxerának ivadékaiktól pusztulnak, amely ama bizonyos félméternyi mélységben talált egy filloxerán kívül a megvizsgált szőlő élt, de amelyet az olasz zseniálítás és lelkiismeretesség akkora nem látott. Most bezeg látja s azt is tapasztalja, hogy az Isten nemcsak bottal és nem mindig azonnal ver és, hogy a „secro egoismo“, a szentséges önzés előbb-utóbb megtalálja a maga boszulóját!

Eszerint az olasz irtás más rovásra tartozik, azt hagyjuk figyelmen kívül és térjünk vissza az előbbi négy irtásra.

Mind e négy államban az volt a cél, hogy a már vesztének indult kis szőlőterület feláldozása árán mentse meg a filloxerától a még teljesen mentes többi nagy szőlőterületet, amely teljes termőerejében megtartva, kártérítést nyújt az ő érdekében feláldozott kis terület gazdáinak. Ez a gondolat nemcsak tetszős, hanem helyes, de csak addig, ameddig biztos, hogy a feláldozott terület csakugyan meghozza a hasznot, azaz csakugyan megmenti a nagy területet. Azonban csakhamar kitűnt, hogy az ellenséget, a filloxerát, nem ismerve, az irtás nem vezetett célhoz. Az első Franciaország volt, amely ezt belátva, abbahagyta az irtást; második voltunk mi (Pancsova) és harmadik volt Svájc; holott Németország még ma is kitart az irtás mellett. Hogy miért és vajon okkal-e, az a német szakköröknek (szőlősgazdák és szakembereknek) a dolga; nekem nincsen sem jogom, sem kedvem, hogy a német filloxerát bíráljam. Azt hiszem, hogy e bírálatot magyar ember, aki nem ismeri a német szőlőbirtokviszonyokat és a szőlőterület árát, nem is értené meg.

Mielőtt azonban az így végzett irtásból levonhatnók a tanulságot, szükséges, hogy megemlékezzem egy különös tanulságos hazai irtás-esetről. Nálunk a pancsovai és kolozsvári irtáson kívül, hogy más esetekről ne szóljak, volt még egy jelentékenyebb eset, amelyben az irtás husz évig folyt s eleinte — a közfelfogás szerint — jó eredményel. Ez a pozsonyi szőlőhegyeken folytatott irtás. Pozsonyban a filloxera 1880-ban mutatkozott s ott az irtás 1890-től 1900-ig, tehát 20 évig tartott. A huszadik esztendőben — 1900-ban — azonban a pozsonyi szőlősgazdák feljajdultak, hogy az irtás költsége, illetőleg a fizetendő kártérítés, egyre fokozódik s már elérte azt a mértéket, hogy azt a megmentett szőlők gazdái nem bírják meg többé! A felvetődő kérdés tehát az volt, hogy mi történjék — ezután?

Akkor sokáig jártuk-bujtuk hivatalosan a pozsonyi szőlőhegyeket, hogy lássuk az állapotot s azt, hogy mit használt 20 évi irtás? Akik akkor ott voltunk, azok közé — amennyire emlékszem — Vargha Imre nyug. szől. és bor. főfelügyelő, Mayer Henrik szől. és bor. főfelügyelő és több pozsonyi hivatalos emberen és szőlőgazdán kívül, e sorok írója is tartozott. A szemle végén arra a tapasztalatra jöttem, hogy a 20 évi irtás tulajdonképpen hiába volt, mert a pozsonyi szőlőhegyen a

filloxera ezen irtás nélkül sem terjedt volna gyorsabban és nagyobb mértékben, mint amiként tényleg terjedt. Ugyanekkor ajánlottam, hogy ezt az irtást hagyják abba, mert a filloxera a jövőben sem fog gyorsabban terjeszkedni, mint eddig; kívánatos azonban, hogy a már filloxerás részeket ne hagyják magukra, hanem ültessék be alanynak való amerikai szőlőfajtákkal, vagy európai fajtával s ez esetben gyéritsék ezt, mint általában a fertőzött régi szőlőt rendszeren! Az ezután felmerülő új fertőzéssel szintén így kell bánni.

Azóla 17 esztendő telt el. A pozsonyi szőlőhegyen nem irtják a filloxerát s ez bizony egy hajszállal sem terjed gyorsabban, mint ezelőtt. Aki Pozsony határán átutazik, az ugyan sajnálattal fogja látni, hogy szőlőhegyen van itt-ott egy kisebb üres folt, amelyet akár oltvánnyal, akár gyéritett európai szőlővel, el lehetett volna tüntetni, de sajnos, e foltok gazdái ezt nem tették. A tagadhatlan valóság azonban mindenesetre az, hogy a szőlőterületnek legalább 90%-a megvan és terem rendszeren, noha a filloxera már több mint 37 esztendeje pusztít benne.

Hogy a pozsonyi szőlőhegyeknek eme 37 éves ellenállása mit jelent, azt igazán csak akkor mérlegelhetjük, ha fontolóra vesszük, hogy a budai szőlőhegyeken (Gellérthegy környéke, Törökvez-dűlő stb.) szinte 1880-ban állapították meg a filloxerát és amíg a budai szőlőhegyek már tíz évvel később — 1890-ben — teljesen oda voltak (sőt akkor már javában irtották a filloxera-kipusztította európai fajták helyére azonközben ültetett közvetlenül termő amerikai fajtákat is), addig a pozsonyi szőlőhegy 37 esztendő múlva, megtépázva bár s itt-ott fontos is, megvan saját erejéből még ma is.

Ezt nem az irtásnak, hanem más tényezőknek kell tulajdonítanunk, de e tényezők ismertetése nem tartozik ide; ide csak ama következtetés tartozik, amelyet az imént kiemeltem, hogy a pozsonyi szőlőt nem az irtás mentette meg a filloxerától.

Ezzel pedig oda jutottunk, hogy az az irtás, amikor az élőködőtől úgy akarunk megmenekülni, hogy vele együtt kiirtjuk a gazda növényét (a filloxerával a szőlőtökét, a vértetűvel az almafát stb.) nem vezet célhoz sem akkor, amikor azt a feltétlen rendelkező joggal bíró hatóság követeli (francia, svájci irtás, magyar országgyűlési határozat és a pancsovai filloxera irtás), sem akkor, amikor az a helyi hatóság és a tulajdonosok együttes akaratából fakad (pozsonyi filloxerairtás) s végül akkor sem, amikor erre a gazda saját akaratából (haragjában, dacából, fehérvármegyei hernyófészkes fákiirtása) tökéli el magát.

Nem vezethet pedig célhoz ez az irtás azért sem, mert az ezer eset közül 999-szer nem egyéb, mint a teljesen kétségbeesett és minden reményvesztett embernek sötétbe való ugrása. Ennek az irtásnak, vonatkozzék az akár a rákosligeti vértetves almafára, akár a pancsovai filloxerás tőkére, csak akkor van meg a maga jogosult és gazdasági alapja, ha biztosak vagyunk afelől, hogy eme irtással gyakugyan célt érünk és az élve hagyott, valamint az utólag ültetendő almafákat Rákosligeten, az ujonnan ültetendő szőlőt pedig Pancsován, vagy ha nem is Rákosligeten, avagy Pancsován, akkor szomszédságunkban és az ország többi részében megmentjük, azokat termő erőben, tehát gazdasági jelentőségükben teljesen megtartjuk. . . . Ezt azonban nem érjük el; sajnos, ahogy nem értük el Pancsován, azonképen nem éri el a rákosligeti községi előljáróság még akkor sem, ha ebben a világ legjobb szándéka és legnagyobb jóhiszeműsége vezetné, Pancsován azért nem értük el, mert akkor már tele volt a hazai szőlő filloxerával s

ahol az még tiszta volt, oda az ezerfelől juthatott; Rákosligeten ugyanaz az eset, mert hiszen környéke tele van vértetűvel.

Aki erre a szigorú eljárásra és legtöbbször kétélű fegyver alkalmazására rászánja magát, legyen az hatóság, vagy magánember, az jól fontolja meg tehát a dolgot. Ha kiirtja, vagy kiirtatta a filloxerás szőlőt, hogy azt új európai szőlőfajtával gyérités végett ültesse be, vagy ha erre a kiirtott helyre amerikai oltványt ültet, vagy, hogy az itt kiirtott kötött talaju szőlő helyett másutt filloxerától mentes homokon telepít újat, az jó és gazdaságilag helyes dolgot mivel; de aki filloxerás szőlőt azzal a szándékkal irt, hogy ezzel egy nagy vidéket mentsen meg a filloxerától, az a XIX. és a XX. században nemcsak Európában, hanem Amerikán kívül más világrészben is elkésett munkára vállalkoznék. . . . S ugyanigy vagyunk az ugyancsak amerikai származású vértetűvel is: a tőle meglepett fák irtása szintén elkésett dolog! Ma a meglepett almafáknak megóvása, megvédése, megmentése a fő és nemcsak feltétlenül szükséges, hanem lehetséges is. Végre is több mint 100 esztendeje, hogy a vértetű Amerikából Franciaországba jutott s ha meg is engedem, hogy ott sokat szenved az almafa e rovartól, az még nem pusztul ki ott a vértetű miatt, vagyis nyilvánvaló, hogy az almafa megél a vértetűvel. Mennyivel vigabban élhet meg az almafa akkor, ha azt a vértetűvel folytatott küzdelmében megsegítjük! Vértetűt, filloxerát nemcsak lehet, hanem kell is irtani, de fát nem, hacsak akkor, amikor az csakugyan hasznavehetetlen, rossz, elvénhedt és megtartása csak kiadással, de haszonnal nem járna.

Vannak azonban, akik bizonyos esetben jogosultnak tartják a vértetves fák hatósági kiirtását. Ez állítólag akkor következik be, ha a tulajdonos többszörös figyelmeztetés ellenére nem tisztogatja meg fát, illetőleg nem védekezik kellőképen a vértetű ellen. Én azonban azt tartom, hogy ez az irtás akkor sem megokolt. Végre is nem a fák kipusztítását, hanem termőerejüknek s ennek a révén termésnek a biztosítását célozza a vértetűirtás s a vértetű ellen való védekezés: ha pedig a hatóság kiirtja a fát, hogy hajthat ez azután hasznot? Ne irtassa, hanem tisztogassa meg a hatóság az illető fát és fizetesse meg az árát a mulasztóval! Ez lesz a helyes eljárás.

Más megbírálás alá esik az oltványiskolából kikerülő vértetves fának a megsemmisítése. Az ilyen vértetves fiatal fát, ha a faiskola tulajdonosa nem óvta meg faiskolájában 2—3—4 év alatt a vértetűtől, meg kell semmisíteni, ha a piacra kerül, vagy ha oda viszik. E fiatal fából legtöbb esetben nemcsak nem lehet termő fa, mert élete 8—10-ik évében elpusztul, hanem bajt okozhat azzal is, hogy elviszi a vértetűt olyan helyre is, ahol eddig még nem volt meg s a gazda csak azért vette meg a vértetves oltványt, mert nem ismeri a rajta lévő bajt s nem tudja, hogy az ujonnan vásárolt fáján lévő sebek, fekélyek, fehér foltok mit jelentenek? Itt — ebben az esetben — a közérdek és a nagyobb bajnak kisebb bajjal való megállítására jogosult s ezért az ilyen piaci árunak, vértetves almafaoltványnak baltával, tüzzel való irtása nemcsak jogosult, hanem égető szükség és hatósági kötelesség is!

Adakozzunk a rokkant katonák javára.